

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

JANKOVIĆ Ing.LJUBOMIR

TAJNA DJAČKA DRUŠTVA U VELIKOJ REALCI U BANJOJ LUCI I
PREUZIMANJE UPRAVE OD AUSTRUGARSKIH VLASTI
U BIHAĆU 1918.GODINE

L E G E N D A :

- Janković ing Ljubomir, brat Janković ing. Milana;
- 5 stranica kucanog teksta na mašini;
- sjećanja notirana u ABK 12. decembra 1974. godine;
- tekst autoriziran.-

Arhiv. Bos. krajine B. Luka
ABK 209-MG-111/136

L J U B O   J A N K O V I Ć

Naše tajno đjačko udruženje "Njegoš" osnovano je u Velikoj realci 1905. godine. Prvi je predsjednik bio Svetolik Davidović. U upravi udruženja bili su: Matija Popara, Jovan Zubović, Dušan Bosnić (iz Bihaća), Jovo Predojević (iz Bos. Krupe) i brat Vlade Djukića, čijeg se imena ne mogu sjetiti. Bilo nas je oko 15 članova, ali se svih ne mogu sjetiti. Znam da su bili članovi Svetozar Nedimović i "Luba" Knežević.

Udruženje je osnovano na inicijativu Svete Davidovića. Sastali smo se u stanu Lube Kneževića, kući Hadži Hamida Husedžinovića kod Crne kuće. U kući je stanovao Luba sa svojom majkom i neka Jevrejka.

Sastajali smo se jednom sedmično. Kada je vrijeme dozvoljavalo sastajali smo se negdje u prirodi na zabitim mjestima. Najčešće smo išli u tzv. Gajgerov gaj i tamo održavali konspirativne sastanke. Takav konspirativan rad za nas je bio veoma interesantan i na neki način pravili smo se i važni. Ako nije bilo lijepo vrijeme sastajali smo se kod Lube ili kod Alekse Djukića, u Zvonarevoj kući (nalazila se na mjestu gdje sada prolazi ulica ispred samog novog Doma JNA). Aleksa Djukić bio je djed profesora Ljube Trivića.

Na sastancima čitali smo i prorađivali knjigu francuskog pisca Anri Bara o Bosni i Hercegovini. Bojkotovali smo sve što je bilo austrijsko i razgovarali o oslobođenju od austrijske čizme. Politička pitanja bila su stalno na dnevnom redu naših sastanaka, a i u međusobnim razgovorima. U diskusijama bio je najaktivniji Jovo Zubović.

Nastojali smo da uspostavimo veze sa istomišljenicima u Sarajevu. Po tim je pitanjima k nama iz Sarajeva do-

lazio Jovo Varagić. On je dao i inicijativu da se promjeni ime udruženja u "Sloboda" jer su pod tim imenom postojala društva u Sarajevu, Mostaru i Tuzli. Varagić je smatrao da će se tako objediniti srpski nacionalni pokret na nivou Bosne i Hercegovine. U tom pravcu odvijala se i aktivnost Jovana Kršića u Sarajevu i velike grupe istomišljenika u čijem je programu bilo nacionalno oslobođenje.

Promjena imena udruženja "Njegoš" u "Sloboda" uslijedilo je 1906. ili 1907. godine. Na taj je način "Sloboda" nastavila rad udruženja "Njegoš", ali pod drugim imenom.

Teme naših sastanaka bile su vezane i za Bosanskohercegovački ustanak i političke stavove Petra Kočića. Naročito smo često razgovarali o političkim pitanjima koje je pokretao list "Otadžbina". Naročito živo smo razgovarali o ruskoj revoluciji, pitanjima koje je ona pokretala, kao i o revoluciji kao sredstvu za ostvarenje nacionalnog oslobođenja. Naročito smo pomno pratili sve što se u političkom životu Srbije odigravalo.

Čitav rad bio je u znaku duboke konspirativnosti. Dobro se sjećam nekih sastanaka u Lubinom stanu. Naime, Lubina majka bila je udovica, ^{Mati Klara Pribić} počela se zadržavati sa advokatom ili sudijom Jelenićem. Dok su se oni zabavljali mi smo držali sastanak pod firmom učenja.

Koliko se sjećam, prvi predsjednik "Slobode" bio je Matija Popara, a možda i Jovan Zubović. Sve mi se čini da je Matija Popara bio predsjednik, ali je značajnu ulogu imao i Jovan Zubović.

Sastajali smo se i u Srpskoj osnovnoj školi kod današnjeg kina "Kozara". Obrazovali smo i svoju knjižnicu i ja sam bio bibliotekar od 1906. do 1908. godine.

Na jednom od sastanka konstatovali smo da nam za naš rad treba literatura. Zaključili smo da osnujemo našu knjižnicu. Krijući od oca, stipendiju koju sam dobio od "Prosvjete" ulagao sam u kupovinu knjiga. Pisao sam u Novi Sad knjižari "Braća Popović" i zamolio da mi iz kataloga svoje izdavačke djelatnosti pošalju knjige koje sam naznačio. Već u prvoj pošiljci bilo je mnogo knjiga jer su knjige bile dosta jeftine.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-^{III}131

Za članstvo u udruženju "Sloboda" plaćala se simbolična članarina. Prikupljena članarina služila nam je za pokriće manjih troškova koje smo imali za različite svrhe.

Medju profesorima Velike realke imali smo dosta uzora: Nikola Opalić (~~književnik~~), dr Vaso Glušac, Stanko Pavičić (veoma napredan Hrvat, koji je za cara Franju Josipa govorio: "Oženi se stari Keša!"; govorio je da Vrbas predstavlja granicu između Srba i Hrvata u geografskom smislu, a i da su im nacionalni interesi jedinstveni) i Mocnaj.

Profesor Mocnaj uveo je 1904. godine nogomet u Veliku realku. Donesenu loptu poklonio je djacima da mogu igrati. Nogomet je odmah našao svoje poklonike. Igralo se u dvorištu škole, a potom i na banjalučkom polju.

Medju uzorima bio nam je i profesor Erih Aleksandar. Bolje rečeno, bili su nam uzori svi oni koji nisu simpatizovali austrougarsku upravu, svi oni koji su težili za nacionalnim oslobođenjem od austrougarske vlasti.

I Hrvati su imali svoje tajno udruženje. Dali su mu ime "Preporod". Osnovani su ga jedno dvije godine prije "Njegoša". Postojanje ovog tajnog djačkog društva Hrvata iniciralo nas je da i mi Srbi osnujemo svoje. Na čelu "Preporoda" bio je Nikola Zadro. Nije mi poznato koliko je članova imalo ovo udruženje i ko je sve bio član. Znam da je bio član Stjepan Crneković i da su se u njegovom stanu najčešće i sastajali. I ovo je udruženje bilo sastavljeno od djaka Velike realke.

Lazo Delić nije bio član ni "Njegoša" ni "Slobode" jer u njega kao gazdinskog sina nismo imali povjerenja.

Kao djaci Velike realke organizirali smo izlete ne samo u okolini, nego i dalje. Godine 1906. organizirali smo izlet u Mrkonjić Grad, tada Varcar Vakuf. Išli smo pješke, a stvari smo natovarili na konja koji nam je pozajmio Lazo Delić. U selu Kola smo prenoćili u Vranješa hanu. U njemu je bila gazdarica neka Mileva, koju su znali po političkim vezama sa Petrom Kočićem.

Ovaj izlet u Varcar Vakuf organizirali smo negdje u proljeće. Išli smo za vrijeme nekog praznika. U grupi nas je bilo sedam ili osam.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-ME-III/131

Već naredne godine, tj. 1907., organizirali smo izlet na Plitvička jezera. U grupi nas je bilo oko deset. Vodio nas je profesor Stanko Pavičić. Za ovo putovanje angažovali smo neka seljačka kola na koja smo se smjestili sa stvarima. Išli smo pravcem: Frijedor-Novi-Krupa-Bihać.

Od ovih izleta pomenuo bih i putovanje pješice do Senja. Do Bos. Novog išli smo vozom, a od novog išli smo pješke. Bili su to lijepi izleti.

Sjećam se proslave 1. maja 1906. godine. Veliki skup održan je kod malte, na mjestu gdje se danas nalazi Narodno pozorište. Sjećam se da su radnici podigli Lazu Višekrunu da govori. On je tada rekao, čega se dobro sjećam: "Evo nas i sunce grije!". Drugih se detalja ne sjećam.

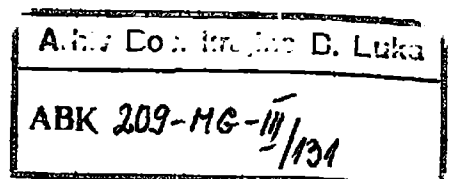
Nisu mi poznati članovi Narodnog vijeća u Banjoj Luci jer nisam bio tu kada je obrazovano. Čuo sam da su bili Stevo Moljević, Hasan beg Džinić i proto Kecmanović.

Narodno vijeće u Zagrebu delegiralo me je 1918. godine da sa odjelenjem vojske idem u Bos. Krupu i Bihać. Odjelenje je brojalo oko 15 vojnika. Bio sam tada poručnik. Sa ovim odjelenjem išao je i Drago Djurdjević (lajtnant), koji se zadržao u Bos. Krupi i nije produžio za Bihać. Takvo je bilo uputstvo.

Pošli smo sa zadatkom da umjesto austrougarske uspostavimo novu vlast. Narodno vijeće iz Zagreba obavjestilo je narodna vijeća u Bos. Krupi i Bihaću o našem dolasku. U Bos. Krupi našu jedinicu dočekao je i pozdravio Kosta Majkić. Koliko se sjećam, nosili smo srpske trobojnice. Napominjem da je ova jedinica bila sastavljena od vojnika i nas dvojice oficira austrougarske vojske.

U Bihaću preuzeo sam vlast od austrougarske uprava. Bio sam komandant mjesta i administrativno-vojnog područja, a kao predstavnik vojske i član Narodnog vijeća u Bihaću. Kasnije je došla jedna manja jedinica srpske vojske iz Ljubljane, a ubrzo zatim i redovna vojska. Bio je to 13. peš. puk "Hajduk Veljko" pod komandom kapetana Stevana Rajkovića. U redovnoj vojsci postao sam komandant auto kolone.

Godine 1919. dobio sam premještaj u Banju Luku. U

Banjoj Luci iste godine pri diviziji osnovao sam Tehničko odjelenje. U ovom odjelenju radili su major Drenovac i oficir Funduk, ali se ne sjećam njegovog čina. Tehničko odjelenje dobilo je zadatak da izvrši popis zgrada i objekata austrougarske vojske i objekata koji su mogli služiti za vojnu namjenu, a i da organizira građevinske adaptacije vojnih objekata.

Komanda divizije bila je smještena u tzv. Čar-skoj kući sa komandantom generalom Milovanovićem. U Banjoj Luci bio je još jedan general, ali se njegovog prezimena ne sjećam.

(Prekid)

12. decembar 1974. godine
Banja Luka

(Ing. Ljubo Janković)

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-III/131

...

...

...